

- Δράσεις
- Παρουσιάσεις
- Συνεντεύξεις
- Ειδήσεις
- Εκδηλώσεις
- Νέα λήμματα & τεκμήρια

Ειδήσεις Φιλοβίβλων

15 ΗΜΕΡΗ
ΕΚΔΟΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 4
15 Δεκεμβρίου 2022

www.aboutlibraries.gr

Στο παρόν τεύχος παρουσιάζουμε τις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους, στο πλαίσιο της έρευνας που διεξάγει η ομάδα του «Περί Βιβλιοθηκών» για τις μοναστηριακές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα.

Επιπλέον, με τη συνεργασία του Κήπου Φιλοβίβλων και του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ), θα κυκλοφορήσει σε ηλεκτρονική μορφή δίγλωσση έκδοση (ελληνικά και αγγλικά), που θα περιλαμβάνει το σύνολο των Βιβλιοθηκών των Μονών του Αγίου Όρους αλλά και τα συγγενή οικοδομήματα (το Πρωτάτο, οι Σκήτες, τα Κελιά και άλλα αναχωρητήρια), και θα συνοδεύεται από πλούσιο και ανέκδοτο εικονογραφικό υλικό.

*Άποψη της Μονής Καρακάλλου.
Υδατογραφία του Αγήνορα Αστεριάδη, 1940.*

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ &
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

ΚΗΠΟΣ ΦΙΛΟΒΙΒΛΩΝ

Άποψη της Μονής Σταυρονικήτα. Μακέτα για το δίδραχμο γραμματόσημο της έκδοσης «Άγιον Όρος», φιλοτεχνημένη από τον Τάσσο, 1963 (Συλλογή Ταχυδρομικού και Φιλοτελικού Μουσείου).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΟΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ, που λειτουργούν από τον 10ο αιώνα, αντιπροσωπεύουν τις σπουδαιότερες κιβωτούς της γνώσης στην παγκόσμια χριστιανική κοινότητα, και όχι μόνο. Η παρουσίασή τους στον ιστότοπο «Περί Βιβλιοθηκών - aboutlibraries.gr» εντάσσεται στο πλαίσιο του προγράμματος καταγραφής και περιγραφής των βιβλιοθηκών που συγκροτήθηκαν έως σήμερα.

Η ιστορία της συγκρότησης των βιβλιοθηκών του Αγίου Όρους ξεκινά το 963 με την ίδρυση της πρώτης Λαύρας στη χερσόνησο του Άθω. Πυρήνας της πρώτης αυτής βιβλιοθήκης ήταν η προσωπική συλλογή του ιδρυτή της, Αθανάσιου, που ήταν και καλλιγράφος.

Αρχικά, το περιεχόμενο των βιβλιοθηκών σχετιζόταν κυρίως με τη λατρευτική και πνευματική ζωή των μοναχών. Σύντομα όμως διευρύνθηκε και συμπεριέλαβε ποικίλα θέματα, μελέτες και δοκίμια ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μοναχών. Στο πέρασμα των αιώνων, οι συλλογές εμπλουτίστηκαν με αγορές, δωρεές, και κληρονομίες λογίων, κληρικών ή λαϊκών, αλλά και από την παραγωγή των αντιγραφικών εργαστήριων που δημιουργήθηκαν σε κάποιες μονές.

Τα ελληνικά χειρόγραφα που φυλάσσονται στο Άγιο Όρος υπολογίζονται περίπου σε 19.000, δηλαδή περισσότερο από το ¼ των ελληνικών χειρογράφων που

Το Καθολικό της Μονής Μεγίστης Λαύρας. Ύδατογραφία του Φραντσέσκο Περιλλά. Από την έκδοση: Φραντσέσκο Περιλλά, *Le Mont Athos*, Θεσσαλονίκη 1927.

σώζονται ανά τον κόσμο. Ιδιαίτερα αξιόλογες είναι και οι ξενόγλωσσες συλλογές χειρογράφων. Ενδεικτικά, η Μονή Ιβήρων κατέχει τη μεγαλύτερη συλλογή γεωργιανών χειρογράφων παγκοσμίως.

Οι έντυπες εκδόσεις που θησαυρίζονται στις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους χρονολογούνται από την απαρχή της τυπογραφίας. Οι ελληνικοί τίτλοι, έως το 1863, ξεπερνούν τις 25.000 και το εύρος και η ποικιλία των θεμάτων τους καλύπτει όλες τις περιοχές της πνευματικής δημιουργίας αυτών των χρόνων.

Στον ιστότοπο του προγράμματος έχουν ήδη ενταχθεί οι βιβλιοθήκες των είκοσι βασικών μονών της αθωνικής πολιτείας, ενώ σε εξέλιξη βρίσκεται η σχετική έρευνα για την παρουσίαση και των εξαρτημάτων τους (σκήτες, κελιά, καθίσματα κ.ά.).

Κάθε βιβλιοθήκη παρουσιάζεται με εκτεταμένο δίγλωσσο λήμμα, στο οποίο περιλαμβάνονται πληροφορίες τόσο για το περιεχόμενο της συλλογής και το ιστορικό της συγκρότησής της όσο και για την ιστορία της μονής και συνοδεύεται από πλούσιο εικαστικό υλικό, συχνά σπάνιο, και επιλεγμένη βιβλιογραφία.

Άποψη του εσωτερικού της βιβλιοθήκης χειρογράφων και εντύπων σε ανεξάρτητο κτίριο στην αυλή της Μονής Ιβήρων, που λειτουργήσε έως τις αρχές του 2010. Μετέπειτα μεταφέρθηκε στην ανατολική πτέρυγα της Μονής.

Η Βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ιδρύθηκε το 963 και κατέχει την πρώτη θέση στην ιεραρχία των είκοσι μονών του Αγίου Όρους. Είναι το πρώτο μεγάλο κοινόβιο που ιδρύθηκε στο Άγιο Όρος και αποτέλεσε πρότυπο για τα άλλα μοναστήρια, όχι μόνο για τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας, αλλά και για τη δομή των κτιριακών του εγκαταστάσεων.

Η Βιβλιοθήκη της Μεγίστης Λαύρας είναι η πρώτη που δημιουργήθηκε καθώς συστάθηκε σχεδόν ταυτόχρονα με την ίδρυση της Μονής. Ο αρχικός πυρήνας της αποτελούνταν από την προσωπική βιβλιοθήκη του ιδρυτή της, όσιου Αθανάσιου του Αθωνίτη. Σύμφωνα με τον Μακάριο Τριγώνη, σκευοφύλακα της Μονής (1772), η

βιβλιοθήκη που βρισκόταν στον χώρο των κατηχουμένων, πάνω από τον νάρθηκα του Καθολικού, ήταν του ίδιου του Αθανάσιου και βρισκόταν μπροστά από το κελί του. Επίσης, το ενδιαφέρον του για τα βιβλία, καθώς ήταν και ο ίδιος καλλιγράφος, τον ώθησε στη δημιουργία εργαστηρίου αντιγραφής κωδίκων από τα πρώτα χρόνια ίδρυσης της Μονής. Στη συνέχεια η συλλογή εμπλουτί-

στηκε με χειρόγραφα που είτε αντιγράφηκαν στο εργαστήριο είτε αποκτήθηκαν μέσω δωρεών, ανταλλαγών και αγορών.

Από τον 10ο αιώνα η συλλογή φυλασσόταν σε διάφορα μέρη: μέσα στο Καθολικό, στο παλιό ηγουμειό και στον πύργο του Τσιμισκή (σε κελί αριστερά του παρεκκλησίου που βρίσκεται στην κορυφή του —πληροφορία όμως αδιασταύρωτη).

Κατά τον 13ο αιώνα η Βιβλιοθήκη της Λαύρας αριθμούσε περίπου 1.000 χειρόγραφα, που προήλθαν είτε από τους καλλιγράφους της Μονής, είτε από δωρεές, ανταλλαγές και αγορές. Την περίοδο αυτή, μετά τον αφανισμό της Μονής των Αμαλφινών, κληρονόμησε και τη συλλογή των λατινικών χειρογράφων της.

Ήδη από τον 13ο αιώνα τα χειρόγραφα είχαν τοποθετηθεί σε δεκαέξι, τουλάχιστον, ειδικές θέσεις στον χώρο της Βιβλιοθήκης, όπως δείχνουν οι αριθμοί κατάταξης των χειρογράφων που σώθηκαν. Άλλοι αριθμοί κατάταξης δείχνουν ότι από τον 14ο έως τον 16ο αιώνα τα χειρόγραφα ήταν τοποθετημένα στον χώρο πάνω από τον νάρθηκα του Καθολικού, στα κατηχούμενα. Το 1701, ο Ιωάννης Κομνηνός σημειώνει στο *Προσκυνητάριό* του: «επάνωθεν του νάρθηκος είναι βιβλιοθήκη πανθαύματος, εις την οποίαν ευρίσκονται βιβλία διάφορα παλαιά διά χειρός, πολλής τιμής άξια παρ' ανδράσι σοφοίς και φιλόλογοις». Τα βιβλία πρέπει να έμειναν σ' αυτή τη θέση μέχρι το 1814, οπότε η λιτή και ο νάρθηκας του Καθολικού κατεδαφίστηκαν και ξαναχτίστηκαν με τη μορφή

που ξέρουμε σήμερα. Δεν μας είναι γνωστό πού μεταφέρθηκαν τα βιβλία.

Ωστόσο, ο κύριος όγκος των βιβλίων της Λαύρας φυλασσόταν σε δύο δωμάτια, αριστερά της αυλής βλέποντας από την πύλη της εισόδου. Τη βιβλιοθήκη αυτή αναφέρει ο περιηγητής Καρλάιλ το 1801. Επίσης, ο Ρόμπερτ Κέρζον, που επισκέφτηκε το μοναστήρι της Λαύρας το 1837 και έμεινε εκεί τρεις μέρες, μας λέει πως η Βιβλιοθήκη της Μονής καταλάμβανε δύο μικρά δωμάτια, που έβλεπαν σε μια στενή αυλή, στα αριστερά της μεγάλης αυλής, και ότι τα δωμάτια αυτά επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Για τα βιβλία μας λέει πως ήταν σχεδόν ταξινομημένα πάνω σε ράφια, αλλά παρατημένα, με την πολύχρονη σκόνη να τα σκεπάζει και πως ελάχιστοι τόμοι είχαν γραμμένο στη ράχη τους τον τίτλο. Αναφέρει ότι η συλλογή ήταν πολύ μεγάλη, ότι ανερχόταν στους 5.000 περίπου τόμους, από τους οποίους οι περίπου 4.000 ήταν έντυπα βιβλία, και ότι ανάμεσά τους υπήρχαν αρκετές εκλεκτές κλασικές Αλδινές εκδόσεις και editio princeps. Τα 900 χειρόγραφα αποτελούνταν από 600 χαρτώους και 300 περγαμνούς κώδικες.

Η επόμενη μαρτυρία είναι του 1869 από τον Ιωάννη Μ. Ραπτάρχη: «Η βιβλιοθήκη του μοναστηρίου, κειμένη αριστερόθεν της αμέσως μετά την είσοδον μεγάλης αυλής, συνίσταται εκ δύο προσεχών δωμάτων, εν οίς τα βιβλία φυλάσσονται με ικανήν τάξιν εντός ξυλίνων θηκών».

Από το 1876 σύμφωνα με τον Γεράσιμο Σμυρνάκη ή το 1870 σύμφωνα με τον Νικόδημο Λαυριώτη, η βιβλιοθήκη μαζί με το αρχείο και το σκευοφυλάκιο στεγάστηκαν σε ξεχωριστό κτίριο ανατολικά του Καθολικού. Το κτίριο αυτό είναι χωρισμένο σε τρεις αίθουσες.

Πολλά από τα χειρόγραφα της Μονής βρίσκονται σήμερα σε ευρωπαϊκές βιβλιοθήκες.

Ο Ιανός Λάσκαρης, κατ' ανάθεση του Λαυρέντιου Μεδίκου, επέλεξε με μεγάλη προσοχή, από τις σπουδαιότερες μονές του Άθωνα, μεγάλο αριθμό πολύτιμων κωδίκων (1491–1492) που περιείχαν έργα κλασικών

συγγραφέων και μεγάλων πατέρων για να εμπλουτίσει τη Βιβλιοθήκη της Φλωρεντίας. Μόνο από τη Μεγίστη Λαύρα αφαίρεσε 50 κώδικες.

Με εντολή του τσάρου Αλέξιου και του πατριάρχη Νίκωνα στάλθηκε στο Άγιο Όρος ο Αρσένιος Σουχάνοφ με σκοπό να παραλάβει από εκεί λειτουργικούς κώδικες

προς αναθεώρηση των παλαιών μεταφράσεων. Υπερβαίνοντας την εντολή, ή ακολουθώντας άλλη μυστική εντολή, ο Σουχάνοφ συνέλεξε πλήθος σπουδαίων κωδίκων, μεταξύ των ετών 1653–1655. Τελικά μετέφερε στη Μόσχα 498 κώδικες, που προστέθηκαν στην τότε πατριαρχική βιβλιοθήκη. Από αυτούς οι 53 ήταν από τη Βιβλιοθήκη της Λαύρας.

Στα μέσα του 17ου αιώνα ο Κύπριος λόγιος Αθανάσιος Ρήτωρ, ουνίτης, κατ' εντολή του καγκελάριου της Γαλλίας Πιερ Σεγκιέ και του καρδινάλιου Μαζαρίνου απεκόμισε από το Άγιο Όρος 109 χειρόγραφα, τα περισσότερα από τη Μεγίστη Λαύρα, τα οποία σήμερα φέρουν τον χαρακτηρισμό Coislinus.

Την εποχή του Βασίλι Μπάρσκυ (1744) πάνω από 500 περγαμηνά βιβλία και άλλα χαρτώα φυλάσσονταν στη Βιβλιοθήκη της Λαύρας. Οι μοναχοί τού είπαν ότι παλαιότερα υπήρχαν πολύ περισσότερα περγαμηνά βιβλία, που είχαν πωληθεί «με την οκά, σαν ξύλα, με μικρό αντίτιμο στους Λατίνους», και μερικά από εκείνα βρίσκονται στη Βιβλιοθήκη του Αγίου Μάρκου στη Βενετία και σε άλλες πόλεις της Ευρώπης.

Μέχρι σήμερα η Βιβλιοθήκη της Μονής Μεγίστης Λαύρας στεγάζεται στο αυτόνομο κτίριο του 1870 που επεκτάθηκε κατά δύο κεραίες το 1958. Από το 1983 έως το 2018 πραγματοποιήθηκε από το Κέντρο Διατήρησης Αγιορειτικής Κληρονομιάς μια σειρά επεμβάσεων και ανακαινίσεων, διαμόρφωσης και λειτουργικότητας των χώρων όπου στεγάζεται το παλαιό σκευοφυλάκιο και η βιβλιοθήκη των χειρογράφων, αλλά και των εντύπων, τόσο των παλαιτύπων όσο και των νεότερων. Στο ανατολικό τμήμα της βόρειας πτέρυγας του 1984 λειτούργησε η νέα βιβλιοθήκη των σύγχρονων εντύπων.

Η Μονή Βατοπαιδίου. Ελαιογραφία του Λυκούργου Κογεβίνα (Συλλογή Ε. και Γ. Δαλακούρα).

Η Βιβλιοθήκη της Μονής Βατοπαιδίου

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ της Μονής Βατοπαιδίου στεγάζονται στον αμυντικό πύργο της Παναγίας, όπου μεταφέρθηκαν το 1867. Περιέχει 2.050 χειρόγραφα, από τα οποία το ένα τρίτο είναι γραμμένα σε περγαμηνή. Διαθέτει επίσης 25 περγαμηνά ειλητάρια. Στον ίδιο πύργο φυλάσσεται η συλλογή χειρογράφων της Σκήτης του Αγίου Δημητρίου, καθώς και τμήμα από τα 40.000 έντυπα, πολλά από τα οποία είναι αρχέτυπα και παλαιτύπα. Τα υπόλοιπα στεγάζονται σε όροφο του κεντρικού τμήματος της βόρειας πτέρυγας.

Η πρώτη μαρτυρία για ύπαρξη βιβλιοθήκης στη Μονή εντοπίζεται στο *Προσκυνητάριον* του Ιωάννη Κομνηνού, το 1698, όπου αναφέρεται η ύπαρξη δύο χώρων φύλαξης για τα βιβλία, ο ένας πάνω από τον νάρθηκα και ο άλλος στο σκευοφυλάκιο.

Το παλαιότερο γνωστό χειρόγραφο που γράφτηκε για τη Μονή Βατοπαιδίου χρονολογείται το 1021–1022 και αποτελεί παραγγελία του ηγούμενου Αθανάσιου. Το παλαιότερο, επίσης από παραγγελία, που βρίσκεται στη Μονή, είναι ένα Τετραευαγγέλιο του 1263.

Πολλοί ηγεμόνες επίσης προσέφεραν στο Βατοπαίδι πολύτιμους κώδικες. Στα μέσα του 14ου αιώνα η Μονή δέχεται μια δωρεά 26 πολυτελών χειρογράφων από τον αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Καντακουζηνό. Άλλους κώδικες θα αφιερώσουν ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β'

Παλαιολόγος, οι δεσπότες Μανουήλ και Ανδρόνικος Παλαιολόγος, ο ηγεμόνας της Σερβίας Ιωάννης Ούγκλεσης κ.ά.

Πολλοί άλλοι σημαντικοί τόμοι φαίνεται πως εντάχθηκαν αυτή την εποχή στη συλλογή, αλλά δεν υπάρχουν στοιχεία για την προέλευσή τους. Τέτοιος είναι ο κώδικας με το Πανηγυρικό του αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ' του Σοφού του 10ου αιώνα, ο κώδικας 84 του 9ου αιώνα, με πολύτιμο αγιογραφικό περιεχόμενο, και ασφαλώς οι εικονογραφημένοι κώδικες με τα έργα του Πτολεμαίου και του Στράβωνα και εκείνος με την Οκτάτευχο.

Τον 16ο και τον 17ο αιώνα πολλά χειρόγραφα προστίθενται από τις προσωπικές συλλογές γνωστών λογίων μοναχών της. Ξεχωρίζει η βιβλιοθήκη του μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Μακάριου, που πέθανε το 1546, και του Συνεσίου Ελ(λ)ανικού τον 17ο αιώνα.

Άλλα χειρόγραφα προέρχονται από κληρονομίες διάσημων βατοπαιδινών μοναχών, αλλά και από τα μετόχια της Μονής στις παραδουνάβιες ηγεμονίες.

Ωστόσο, αυτή την περίοδο αρχίζουν και οι απώλειες χειρογράφων. Η πρώτη γνωστή περίπτωση είναι αυτή του λόγιου Νικόλαου Σοφιανού (16ος αι.), για τον οποίο όμως δεν είναι γνωστό πόσα και ποια χειρόγραφα αφαίρεσε. Αντιθέτως, υπάρχουν πολλά στοιχεία για τον

Άποψη του εξωνάρθηκα του Καθολικού της Μονής Μεγίστης Λαύρας. Ασπρόμαυρη φωτογραφία του Σπύρου Μελέτζη, 1950.

Ρώσο μοναχό Αρσένιο Σουχάνοφ, ο οποίος το 1653–1655 μετέφερε στη Μόσχα 64 βατοπαιδινά χειρόγραφα.

Σύμφωνα με τον Βασίλι Μπάρσκυ, από τη δεύτερη επίσκεψή του στη Μονή Βατοπαιδίου, το 1744, δίπλα στα παρεκκλήσια του Καθολικού υπάρχει μικρή βιβλιοθήκη, στην οποία βρίσκονται περισσότεροι από 200 χειρόγραφοι κώδικες με λειτουργικό και θεολογικό περιεχόμενο, άλλοι σε περγαμνή και άλλοι σε χαρτί. Η μεγάλη βιβλιοθήκη, όπως και το σκευοφυλάκιο, βρίσκονται πάνω από το δοχείο (αποθήκη τροφίμων), στη νότια πλευρά της τράπεζας, και διαθέτει «γύρω στις δύο χιλιάδες διάφορα βιβλία, χειρόγραφα και τυπωμένα δερμάτινα και χάρτινα, παλαιά και νέα, ελληνικά, λατινοελληνικά και λατινικά, πνευματικά και μη, ακόμη δε και δυσεύρετα. [...] Επίσης, είδα [...] ερμηνεία του Ευαγγελίου από τον Χρυσόστομο τον άγιο, σε περγαμνή, καλλιγραφημένο από το ίδιο το χέρι του βασιλέως Ιωάννου Καντακουζηνού, που μετωνομάστηκε, παίρνοντας το αγγελικό εκείνο σχήμα, σε Ιωάσαφ μοναχό».

Το 1837 επισκέφτηκε τη Μονή ο Ρόμπερτ Κέρζον. Για τη βιβλιοθήκη της γράφει πως μολονότι περιέχει 4.000 έντυπα βιβλία, δεν υπάρχει ανάμεσά τους κανένα παλαίτυπο, ενώ ως προς το περιεχόμενό τους περιορίζονται στη θεολογία. Υπάρχουν επίσης περί τα 1.000 χειρόγραφα, από τα οποία 300 με 400 είναι γραμμένα σε περγαμνή. Ανάμεσά τους και τρία αντίγραφα έργων του Ιωάννου Χρυσόστομου. Αξιοσημείωτα είναι επίσης έξι ειλητάρια, με λειτουργικά εορταστικά κείμενα και ευχές καθαγιασμού νέων ναών.

Κατά τον 19ο αιώνα έχουμε επίσης πολλές μεταποπίσεις κωδίκων και αφορούν κυρίως κώδικες κλασικού περιεχομένου, όπως του Άγγλου περιηγητή Κλαρκ, του Έλληνα Μηνά Μινωΐδη, του Κωνσταντίνου Σιμωνΐδη και του Ρώσου αρχιμανδρίτη Πορφυρίου Ουσπένσκι.

Η Μονή Βατοπαιδίου. Χαλκογραφία άγνωστου χαρακτή που τυπώθηκε στη Βενετία από τον Αντόνιο Βόρτολι, 1802.

Η είσοδος της Μονής Βατοπαιδίου. Ελαιογραφία του Τάσου Λουκΐδη, 1915 (Καλλιτεχνική Συλλογή Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος).

ΤΟ «ΠΕΡΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ» ΣΑΣ ΕΥΧΕΤΑΙ

Καλές γιορτές με υγεία, αγάπη και βιβλία

Το επόμενο τεύχος θα κυκλοφορήσει στις 15 Ιανουαρίου 2023

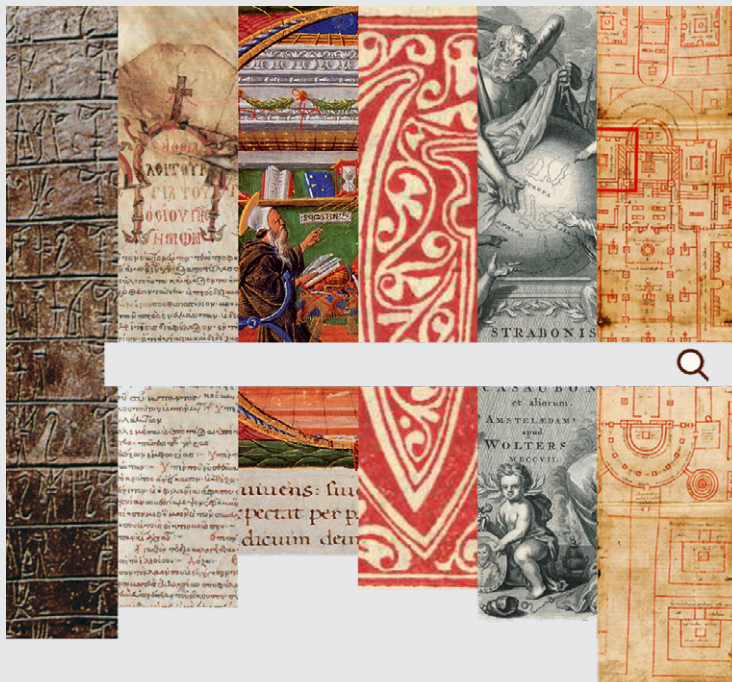
Ο Άγιος Τάφος και έτερα κτίσματα. Πανομοιότυπο αντίγραφο σε βαμβακερό χαρτί, διά χειρός Αρτέμιδος Συλβέστρου. Χειρόγραφο φύλλου από το «Προσκυνητάριον της Ιερουσαλήμ και των αγίων τόπων» (κώδ. 139, φ. 2ν).

ΠΕΡΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

www.aboutlibraries.gr

Χρήσιμες διευθύνσεις

Περί Βιβλιοθηκών - [aboutlibraries.gr](http://www.aboutlibraries.gr)

<http://www.aboutlibraries.gr>

Κήπος Φιλοβιβλων

<https://www.aboutlibraries.gr/libraries/kipos.jsp>

Αποθετήριο Αθωνικής Ψηφιακής Κιβωτού

<https://repository.mountathos.org/jsrui/>

Περί Βιβλιοθηκών - Βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας

https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/lib_92

Περί Βιβλιοθηκών - Βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου

https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/lib_100

Επικοινωνήστε μαζί μας

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ &
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ (ΕΚΤ)

Ζεφύρου 56, 17564 Παλαιό Φάληρο

aboutlibraries@ekt.gr | www.ekt.gr

ΚΗΠΟΣ ΦΙΛΟΒΙΒΛΩΝ

Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία

Μουρούζη 12, 10674 Αθήνα

libraries@otenet.gr